

Dr. FRANTIŠEK USTUPSKÝ:

O polské horní reformě.

(Dokončení.)

5. *Obsah horního vlastnictví.*

Horní vlastnictví obsahuje tato oprávnění:

- A) právo dobývati »svobodných« nerostů,
- B) právo zužitkovati v určitém rozsahu nerosty, jež jsou příslušenstvím pozemkového vlastnictví,
- C) právo provozovati hornické podniky a k tomu potřebné pomocné závody, zařízení a práce,
- D) právo zužitkovati důlní vody,
- E) právo na určité služebnosti proti sousedním vlastníkům důlního pole,
- F) právo vyvlastnění proti vlastníkům pozemků.

A. Rozsah exploitačního oprávnění »svobodných« nerostů.

Základním právem horního vlastníka jest výlučné oprávnění, aby vyhledával a dobýval v mezích svého důlního pole propůjčený »svobodný« nerost, požívající svobody hornického podnikání. Proti právu rakouskému (§ 123 r. h. z.), řeckému, bulharskému a do jisté míry i saskému je tedy exploitační právo vlastníka důlního pole obmezeno po vzoru pruském, bavorském, ruském, francouzském, italském, rumunském a pod. jen na nerosty, jež byly předmětem nálezů, který byl podkladem propůjčky důlního pole. Nerostů výslovně nepropůjčených tedy vlastník důlního pole zásadně nesmí dobývati, případně si osvojovati.

Tato zásada je však přece prolomena některými výjimkami. Nalezne-li totiž vlastník důlního pole při provádění přípustných prací nerosty, vyhrazené svobodě hornického podnikání, jež nikomu nebyly propůjčeny, může si je bez dalšího osvojiti. Spa-

dají-li tyto nerosty pod platnou propůjčku jiné osoby nebo jde-li o nerosty vyhrazené státu, musejí býti těmto oprávněným nabídnuty. Neuplatní-li oprávnění v jednoměsíční lhůtě svůj nárok na bezplatné vydání takových nerostů, může si je nálezce bez dalšího ponechati, jinak musí jim je vydati bezplatně. Předpokladem je zde ovšem, že jde o nahodilý nález, ježto úmyslné vyhledávání a dobývání nerostů okupantu nepropůjčených nebo vyhrazených státu není dovoleno.

Nicméně může vlastník důlního pole, propůjčeného pro jiný nerost, ve svém propůjčeném důlním poli výjimečně i zcela pravidelně dobývat nerosty propůjčené třetí osobě, jde-li o nerosty takové, že podle rozhodnutí vrchního horního úřadu nelze jich z důvodů hornických dobývat majiteli důlního pole a osobě třetí odděleně. Je-li tomu tak, musí však nerost třetí osobě propůjčený býti jí na její žádost vrácen, ovšem za náhradu útrat jejich těžby.

Jinak platí zásada, že veškeré nerosty, vydobyté kýmkoliv v důlním poli propůjčeném určité osobě, stávají se ipso iure vlastnictvím oprávněného k dobývání těchto nerostů. Kde tedy jde o dobývání takových nerostů osobou jinou než oprávněnou, normuje zde horní zákon nový, občanskému právu dosud neznámý důvod nabytí vlastnického práva ve prospěch oprávněného majitele důlního pole pro dotyčný nerost propůjčeného.

Ve smyslu čl. 1. hor. zák. požívají horní svobody pouze nerosty v zákoně vyjmenované, jež se vyskytují ve svých přirozených ložiskách. Je proto v tomto ohledu omezeno i okupační právo vlastníka důlního pole. Nicméně stanoví čl. 70 podle obdoby § 54 pruského horního zákona z této zásady výjimku ve prospěch vlastníka důlního pole co do nerostů propůjčených, jež jsou ve starých opuštěných haldách a tedy nikoli v přirozeném nerostném ložisku. Dobývati propůjčený nerost ve starých opuštěných haldách lze však jen, nebyly-li dotyčné nerosty ještě před propůjčkou důlního pole těženy vlastníkem pozemku a nevztahuje se toto právo na strusky a jiné odpadkové produkty hutí. V tomto smyslu je tedy právo exploitace starých hald proti pruskému právu ve prospěch majitele pozemku podstatně omezeno.

B. Exploitace nerostů, jež jsou akcesoriem pozemkového vlastnictví.

Horní vlastník má právo zužitkovati pro svůj horní podnik i nerosty, jež jsou příslušenstvím pozemkového vlastnictví, jestliže jich dobyl při výkonu práv, plynoucích z horního vlastnictví. Právo zužitkovati tyto nerosty jest obmezeno jednak tím, že jich lze použiti jen pro potřeby horního podniku, jednak tím, že v právu zužitkovacím není zahrnuto právo k prodeji těchto nerostů.

Nechtěl-li by horní vlastník takových nerostů uvedeným způsobem zužitkovati, může k nim nabýti i neomezeného vlastnictví, jestliže je nabídl bezplatně k dispozici majitele dotyčného pozemku a ten jich do měsíce po uvědomění o nabídce nepřevzal. (§ 124 r. h. z.)

C. Provozní oprávnění podnikatele hor.

Pokud jde o rozsah oprávnění horního vlastníka co do provozu horního podniku, řeší zákon tuto otázku jednak vytčením všeobecné zásady, jednak demonstrativním výpočtem po vzoru § 131 rak. hor. zák.,²⁰⁾ čímž právní posice majitelů a jistota co do oprávnění jim příslušejících proti právu pruskému značně získala.

Ve smyslu čl. 75 má vlastník důlního pole právo vykonávati v mezích svého důlního pole i mimo ně, na povrchu i pod povrchem hornické práce, stavby a zařízení jakéhokoliv druhu, nutné k vyhledávání a dobývání propůjčeného nerostu v důlním poli, zejména jest oprávněn zakládati a provozovati štoly, jámy, třídy a jiné podzemní práce, jakož i odkrývky, stavěti a držeti stroje a zařízení všeho druhu pro účely vyhledávání a dobývání nerostů, základku, větrání a odvodňování dolu, dále mechanické dílny, kovárny a pod., zakládati vodní nádrže, vodní hráze, kanály, vodovody a jiná vodní zařízení, plynovody a jiné rourovody, haldy a skladiště ke skládání běžně vydobytých nerostů i odvalů, stavěti cesty, mosty, dráhy i drážky pozemní a nadzemní, zakládati zařízení telegrafní a telefonní, sloužící výlučně

²⁰⁾ Srv. Haberer, Zur Revision des a. B. G., B. Bl. 1909 a lit. tam cit.

pro potřeby horního podniku, dále zakládati zařízení i vedení elektrická k výlučnému opatření důlního podniku a jeho pomocných zařízení pohonem a světlem, stavěti stavby potřebné k provozování a ochraně horního podniku, jakož i k umístění jeho zaměstnanců s jejich rodinami a konečně provozovati v horním podniku pomocí vlastních dělníků řemesla a vykonávati vůbec pomocné práce nutné k provozu podniku.

Veškerá tato práva a zařízení mohou býti zásadně prováděna jak ve vlastním důlním poli, tak mimo důlní pole. O výkonu těchto oprávnění v cizím důlním poli pojednáno ad E).

Provádění zmíněných prací, staveb a zařízení ve vlastním důlním poli jest omezeno pouze platnými právními a technickými předpisy, platnými pro podobná zařízení a práce, zejména předpisy stavebních řádů, vodních, silničních, železničních, průmyslových, elektrisačních a jiných zákonů, při čemž v ohledu kompetenčním platí zde zajímavá výjimka v tom smyslu, že příslušná povolení podle uvedených zákonů a předpisů neudělují normálně příslušné úřady, nýbrž úřady horní, jež jsou ovšem věcně vázány dotyčnými ustanoveními.

Ve smyslu čl. 76 jest vlastník důlního pole dále oprávněn stavěti a provozovati v mezích svého důlního pole nebo v jeho blízkosti pomocná zařízení, sloužící ke zpracování nerostů v důlním poli vydobytých, jako na př. třídírny, prádla, amalgamovny, louhovny, krystalisovny, koksovny, briketárny, pražírny, zařízení k obohacení rud okysličováním a pod., zařízení ke zpracování vedlejších produktů, koksování až ke získání dehtu, síranu amonného, surového benzolu, odpařovny, vyvařovny a pražírny soli, solné a rudné mlýny atd. Proti rakouskému právu a ve smyslu praxe, zavedené v oblasti pruského práva,²¹⁾ jsou podniky hutní výslovně vyňaty z účinnosti horního zákona.

Hornické provozovny, stavby a zařízení uvedená v čl. 75 a 76 kvalifikuje zákon buď přímo za součást nebo aspoň za příslušenství důlního pole, pro něž jsou určeny.

²¹⁾ Srv. Arndt, Allg. Berggesetz für die preussische Staater, Freiburg, 1924, str. 60.

D. D ů l n í v o d y.

Právo zužitkovati důlní vody pro účely horního podniku s veškerým příslušenstvím (čl. 75 a 76), recipované z práva rakouského,²²⁾ jest formulováno proti §§ 128 násl. rak. hor. zák. liberálněji potud, že předpokladem zužitkovacího práva není, aby důlní vody byly podnikatelem hor uvolněny a že nebyla recipována sankce ve smyslu § 129 rak. hor. zák., takže podle práva polského nebude přípustno ani za podmínek § 129 cit. zák. zbaviti podnikatele hor užívacího práva k těmto důlním vodám. Zužitkovací právo k důlním vodám vztahuje se na tyto vody až do jejich sloučení s přirozenými vodami povrchovými.

Vlastníci a držitelé pozemků jsou povinni trpěti odvádění důlních vod svými pozemky. Zda za náhradu, či bezplatně, zákon nepraví, ze všeobecných zásad však vyplývá, že umělé odvádění důlních vod bude přípustné zajisté jen za náhradu.

Chce-li majitel dolu využítovati důlních vod k jiným účelům, než ku kterým ho opravňuje horní právo, může dosáhnouti povolení jen podle všeobecných zásad vodního práva. Též osoby třetí nebo cizí podnikatelé hor mohou se ucházeti o užívání důlních vod podle všeobecného vodního zákona, všem bez újmy přednostního práva tangovaného majitele důlního pole. Proti pruskému právu, jež o důlních vodách nemá ustanovení, jde zde o novum.

E. O p r á v n ě n í v ů č i s o u s e d n í m v l a s t n í k ů m h o r .

Práce a zařízení, uvedená ad C), prováděné podle oprávnění ve smyslu čl. 75, mohou býti prováděny i v cizím důlním poli, až na vlastní důlní práce (provádění štol, jam, tříd a pod.). Leč i vlastní důlní práce může horní vlastník prováděti v cizím důlním poli, je-li jejich účelem odvodňování a větrání vlastního dolu, provádění plavené základky nebo umožnění racionelnějšího provádění hornických prací ve vlastním důlním poli, nepřekážejí-li a neohrožují hornických prací vlastníka dotyčného důlního pole a jen za náhradu veškerých škod mu tím způsobených. Ve sporu rozhoduje vrchní horní úřad.

²²⁾ Srv. Barvík, Über die Grubenwässer, B. Bl. 1909.

Vlastník důlního pole jest nejen oprávněn za uvedených předpokladů prováděti svá pomocná díla v cizím důlním poli, nýbrž má obdobně, jako je tomu ve smyslu § 191 rak. hor. zák., za okolností přímo nárok, aby mu sousední vlastník důlního pole povolil spoluužívati svých štol, jam, větracích a odvodňovacích zařízení, vodních nádrží a jiných vodních a dopravních zařízení, prokáže-li potřebu tohoto spoluužívání, leč jen za náhradu a není-li řečené spoluužívání na překážku provozu podniku vlastníka těchto zařízení. Ve sporu rozhoduje rovněž vrchní horní úřad. Příslušné řízení provede se podle podobných zásad jako je tomu při vyvlastnění pozemků.

Obdobně jako je tomu ve smyslu pruského zákona z 22./7. 1922, čís. 203 má konečně vlastník důlního pole proti sousedu za okolností nárok, aby mu postoupil část svého důlního pole. Předpokladem odstupní povinnosti jest především, aby vlastník cizího důlního pole nemohl v dotyčné části svého důlního pole prováděti těžbu z důvodů hospodářských nebo technických a to ani samostatně, ani ve spojení s exploatací svého ostatního důlního pole. Tato okolnost však ještě nestačí k založení odstupní povinnosti, neboť k ní musí přistoupiti ještě fakt, že nejen soused může při provádění těžby ve svém poli racionelně exploituovati také řečenou část nevyužitého důlního pole sousedova, nýbrž že zároveň exploatace sporné části důlního pole je ve všeobecném hospodářském zájmu. Všechny tyto momenty musejí tedy býti najednou v konkrétním případě splněny, má-li odstupní povinnost vzniknouti.

Odstupiti část svého důlního pole jest postižený horní vlastník povinen však jen za náhradu.

Ve sporu rozhoduje vrchní horní úřad, jenž nesmí vysloviti závazek k odstupu, jestliže jiné ohledy veřejné převládají nad zájmem hospodářským. Řízení je zde obdobně jako při vyvlastnění pozemků pro účely horní.

F. Z á v a z k y m a j i t e l ů p o z e m k ů .

Podobně jako tomu jest podle dříve platných teritoriálních horních práv, zajišťuje i horní zákon polský hornímu vlastníku jedno z nejvýznamnějších oprávnění z horního vlastnictví vyplý-

vající, t. j. nárok proti vlastníku (držiteli) pozemků na vyvlastnění ve prospěch výkonu horních oprávnění (§ 98 rak. hor. zák.). Předmětem vyvlastnění jsou pozemky, písek a jiný materiál, hodící se k záplavkové základce, a konečně povrchové vody. Z tohoto výpočtu jest vidno, že vyvlastňovací právo jest proti právu pruskému rozšířeno co do povrchových vod, proti právu rakouskému pak i pruskému co do písku a jiného základkového materiálu. Obsahem vyvlastňovacího práva, podobně jako takřka ve všech moderních horních zákonech, jest zásadně pouhé právo užívací, co do písku a základkového materiálu ovšem právo vlastnické. Předpokladem vyvlastnění je nejen potřeba pro horní podnik v užším smyslu, nýbrž potřeba pro výkon veškerých oprávnění hornímu vlastníku příslušejících, zejména pro výkon všech oprávnění ve smyslu čl. 75 a 76. Doba trvání užívacího práva není jako v případech kutání předem omezena a řídí se potřebou pro účely, pro které vyvlastnění bylo povoleno.

Z vyvlastňovacího závazku jsou vyňaty pozemky, na nichž není dovoleno kutati. Vyvlastniti pozemky, kde kutání závisí na úředním povolení, jest přípustno jen s tímto povolením, objekty pak, kde kutání závisí na svolení vlastníka pozemku (obytné, hospodářské a průmyslové budovy s nádvořím nebo budovy veřejné, sady, zahrady a parky, oblast 65 m v obvodu budov), jsou z vyvlastňovacího nexu vyňaty rovněž. (§ 99 rak. hor. zák.) Vyvlastnění není přípustné konečně také tehdy, jestliže ohledy na veřejné dobro mluví převážně proti vyvlastnění.

Uchází-li se o vyvlastnění téhož objektu více majitelů důlních polí, má přednost expropriant, jehož potřeba se jeví nejnaléhavější z ohledů veřejných.

Vlastník hor, jak již uvedeno, nemá nároku, aby mu byly pozemky, pro výkon horních oprávnění potřebné, postoupeny do vlastnictví, jsa obmezen jen na užívání. Naproti tomu má vlastník pozemků nárok, aby horní vlastník převzal tangovaný pozemek do vlastnictví (§ 100 r. h. z.) v těchto případech: jestliže po skončení užívání zůstaly na pozemku budovy, jestliže následkem užívání pozemku se jeho cena zhoršila proti stavu v době užívání pro účely horní, jestliže pozemek zůstane v užívání horního vlastníka déle než 3 léta nebo lze-li z účelu, ke kterému se pozemek požaduje, souditi již předem, že užívání bude trvati

déle než 3 leta a konečně, jestliže vlastník pozemku chce užívání písku a jiného základkového materiálu přenechati osobám třetím a horní vlastník nechce k tomu svoliti. Ve sporu o tuto přejímací povinnost rozhodují proti právu pruskému (§ 142) řádné soudy.

Jinak provádí vyvlastňovací řízení okresní horní úřad, jenž vydá svůj nález po místním šetření a případném slyšení znalců. Horní úřad nerozhoduje jen o odstupní povinnosti, nýbrž i předběžně a s výhradou pořadu práva i o náhradě za užívání.

Obdobná ustanovení platí i co do vyvlastnění písku a jiného základkového materiálu, potřebného k záplavkové základce hornických prací. Proti vyvlastnění pozemků, na něž má horní vlastník právo i leží-li mimo jeho důlní pole, jest nárok na vyvlastnění uvedeného základkového materiálu obmezen jednak tím, že pozemky, z nichž tento materiál má býti dobýván, leží v obvodě důlního pole žadatele o vyvlastnění, jednak tím, že toto vyvlastnění jest přípustné jen pro žadatele o vyvlastnění, jednak tím, že toto vyvlastnění jest přípustné jen pro účely hornických prací, prováděných v důlním poli, v jehož obvodě se základkový materiál nachází. Z vyvlastnění jest vyloučen materiál, jehož potřebuje vlastník, případně držitel pozemku pro své vlastní domovní nebo polní hospodářství. Ve smyslu čl. 96 nesmí vlastník pozemku přenechati právo dobývati písek a jiný základkový materiál osobě třetí bez svolení vlastníka důlního pole, v jehož obvodě dotyčný pozemek leží. Odpírá-li své svolení, jest povinen buď převzítí dotyčný pozemek do vlastnictví, žádá-li to pozemkový vlastník, nebo do 14 dnů zažádati u okresního horního úřadu o vyvlastnění tohoto materiálu. Neučiní-li tak do 14 dnů, nabývá vlastník (držitel) pozemku práva volné dispozice s těmito materiáliemi. Při konkurenci více uchazečů o vyvlastnění má přednost majitel důlního pole, propůjčeného na kamenné uhlí, není-li ho, pak ten, u něhož mluví pro vyvlastnění převážné ohledy veřejného zájmu.

Obdobná ustanovení platí co do vyvlastnění užívání povrchových vod recipovaného z práva rakouského, k němuž jsou povinni vlastník pozemků a držitel pozemků. Vyvlastnění těchto vod řídí se v podstatě týmiž zásadami, jako jde-li o vyvlastnění pozemků. Výjimka platí jen potud, že při konkurenci více ucha-

zečů o vyvlastnění těchže vod rozhoduje o tom, v čí prospěch se má vyvlastnění provést, vrchní horní úřad a nikoliv tedy, jako v případech vyvlastnění pozemků a základkového materiálu, okresní horní úřad.

Veškerá uvedená práva, plynoucí z horního vlastnictví, přísluší nejen vlastníku důlního pole, nýbrž i držitelé důlního pole, jímž zákon rozumí ve smyslu výslovného ustanovení čl. 21 i pachtýře. Držitelé (pachtýři) důlního pole přísluší však tato oprávnění, nebyla-li některá z nich vyloučena úmluvou s vlastníkem důlního pole. Vyplývají-li z prací, jež podle uvedeného může vykonávat držitel (pachtýř) důlního pole, určité závazky proti osobám třetím, stíhá vlastníka důlního pole solidární ručení za splnění těchto závazků s držitelem (pachtýřem) důlního pole.

Práv, jež v sobě zahrnuje horní vlastnictví, jsou účastni i cizinci, kteří buď k nabytí horního vlastnictví povolení nepotřebují, ježto na př. nabyli řádného povolení ke kutání nebo jde o majitele výhradných kutišť, jež trvala po právu k 1./11. 1918, nebo tohoto povolení nabyli předepsaným způsobem. Zejména jim též přísluší právo požadovati vyvlastnění užívání potřebných pozemků pro výkon horních oprávnění ve smyslu platných ustanovení horního zákona.

Ježto předepsané povolení k nabývání horního vlastnictví neobsahuje zároveň povolení nabývati vlastnictví pozemků, jež u cizinců jest omezeno, jest vyvlastnění užívání pozemků podle horního zákona jedinou možností, jíž si cizinci mohou zajistiti potřebné pozemky pro svůj důlní podnik. Obmezení v nabývání vlastnictví pozemků neplatí ovšem ve případech, kdy vlastník vyvlastňovaného, případně vyvlastněného pozemku má právo požadovati, aby vlastník dotyčného důlního pole nabyl pozemku do vlastnictví. V případech jiných zůstává však cizinec omezen předepsaným povolením ministerské rady, takže bez tohoto svolení nemůže pozemků nabýti z volné ruky do vlastnictví, i kdyby jich jinak nesporně potřeboval pro provoz horního podniku a jejich vlastník byl je ochoten zciziti.

6. Závazky horního vlastníka.

Hornímu vlastníku, stejně jako v právu rakouském, pruském i ruském, ukládá zákon celou řadu povinností. Povinnosti tyto, jak je stanoví polská horní novela, možno roztřídit v tyto tři kategorie a to:

- A) závazky ve veřejném zájmu,
- B) závazky vůči sousedním horním vlastníkům,
- C) závazky vůči vlastníkům pozemků.

A. O z á v a z c í c h v e v e ř e j n é m z á j m u.

Závazky, k nimž je vlastník důlního pole ve veřejném zájmu vázán a nad jejichž splněním bdí zvláště baňské úřady, týkají se:

- a) správy horního podniku,
- b) technického vedení horního podniku a dozoru v něm,
- c) způsobu provozu horního podniku,
- d) stálého provozu v důlním poli,
- e) placení poplatků z důlních polí.

a) *Správa horního podniku.*

Veškeré osoby, pověřené správou horního podniku, zvláště osoby nadřízené správcům horního podniku, zejména tedy horní ředitelé a případné orgány vyšší, musejí býti okresnímu hornímu úřadu hlášeny s udáním rozsahu přikázané pravomoci. Schvalovací pravomoc co do těchto osob horním úřadům nepřísluší.

Provozuje-li několik osob horní podnik společně, aniž tvořily právnickou osobu, nebo dlí-li majitel horního podniku za hranicemi polského státu, musí býti příslušnému okresnímu hornímu úřadu jmenován plnomocník v Polsku bydlící, s oprávněním zastupovati dotyčné osoby ve všech věcech horního podniku se týkajících před příslušnými úřady a institucemi. Nestalo-li se tak, může býti plnomocník úřadem stanoven na náklad a nebezpečí obmeškalých podnikatelů. K tomuto kroku je však úřad oprávněn teprve, nebude-li plnomocník ustanoven do měsíce od vyzvání.

Vlastník hor jest povinen předkládati na vyzvání horního úřadu potřebná data statistická o právní formě podniku, těžbě,

odbytu, zásobách, materiálu, surovinách, energii, technickém zařízení, přirozených a hospodářských poměrech, stavu zaměstnání, mzdách a pojištění zaměstnanců podniku. Takto zjištěných dat nesmí se použítí k účelům jiným, než statistickým.

b) *Technické vedení a dozor v horním podniku.*

Horní závod možno provozovati pouze pod technickým vedením a dozorem osob k tomu účelu způsobilých.

Pro každý technicky samostatný závod musí býti zřízen samostatný závodní, pro jednotlivá technická oddělení závodu pak mohou býti zřízeni zvláštní závodní, podléhající správci celého závodu. Závod musí býti vybaven potřebným množstvím způsobilého dozorčího personálu. Všechny tyto osoby (závodní a dozorcí) musejí býti po pruském vzoru předem hlášeny okresnímu hornímu úřadu a nesmějí započítí vykonávati svou službu, dokud okresní horní úřad jejich kvalifikace neuznal.

V ustanoveních o způsobilosti závodních i dozorců je zákon silně nacionální, stanově jako základní podmínku, že závodní i dozorcí musejí býti státními občany polskými a ovládati polštinu ve slově i písmě, a to bez ohledu na místo, kde působí a tedy třeba i v krajích s mimopolskou většinou. Další samozřejmou podmínkou je zachovalost. Z ostatních kvalifikačních podmínek vzpomínám u závodních požadavek inženýrského diplomu, dosaženého na tuzemské vysoké škole báňské a tříleté praxe v hornictví (z toho 2 leta u vlastních prací hornických) a u dozorců požadavek absolvování střední hornické školy nebo potřebnou způsobilost jinak nabytou, již horní úřad uzná a jednoroční praxi v hornictví. Pro závody méně nebezpečné a menšího rozsahu poskytuje zákon úlevy v kvalifikaci, od státního občanství a znalosti polštiny však zákon za žádných okolností dispense nepřipouští.

Uznal-li okresní horní úřad kvalifikaci závodních nebo dozorců, může toto uznání odvolati a závodní nebo dozorce zbaviti práva vykonávati funkci bez disciplinárního řízení jen tehdy, jestliže dotyčný pozbude buď některé z náležitostí, jež jsou podmínkou zákonné kvalifikace (na př. ztrátou státního občanství, pozbytím zachovalosti a pod.), nebo prokáže-li, že uznání kvali-

fikace bylo vylákáno nepravými doklady. Oduznání způsobilosti závodních správců nebo dozorců vysloví v tomto případě okresní horní úřad.

Jinak je však tomu, stane-li se způsobilost závodního nebo dozorce pochybnou vzhledem k hrubému nebo opětovnému porušení povinností, vyplývajících z platných předpisů zákonných nebo na jejich podkladě vydaných nařízení, případně předpisů báňských úřadů. V tomto případě lze zbaviti dotyčného posavadní funkce teprve po provedení disciplinárního řízení, během něhož může ovšem závodní, případně dozorce býti suspendován z výkonu svého povolání, je-li to odůvodněno zájmem bezpečnosti v provozu podniku.

Disciplinární řízení provádí disciplinární komise, ustanovená při každém vrchním horním úřadě, rozhodující v tříčlenných senátech, jejichž předsedou je soudce z povolání a přísedícími jeden úředník báňského úřadu a jeden laik z řad správců závodů nebo dozorců, podle toho, jde-li o závodního nebo dozorce jako obviněné. Uzná-li tato komise, že obviněný se dopustil hrubého nebo opětovného porušení příslušných předpisů a odsoudí-li proto obviněného k dočasnému nebo trvalému zbavení práva vykonávati činnost jako správce závodu nebo dozorce, zruší vrchní horní úřad uznání kvalifikace svého času okresním horním úřadem vydané, čímž obviněný ztrácí oprávnění vykonávati dále svou funkci.

Zavedením disciplinárního řízení, jehož jistá nestrannost je zajištěna tím, že je vede soudce z povolání a že na řízení i rozhodování o disciplinárním přestupku jsou zúčastněni druhové z povolání obviněného, byl zjednán pokrok proti dnešnímu právu, kde v oblasti práva ruského a rakouského byla věc ponechána pouze horním úřadům a dle práva pruského bylo možno teprve v odvolacím řízení dovolati se t. zv. horního výboru, kde byli zastoupeni soudcové z povolání a živly laické.

Byl-li některý závod provozován pod správou nebo dozorem osob, jejichž kvalifikace nebyla uznána, jest okresní horní úřad povinen zastaviti práce, prováděné pod správou nebo dozorem nezpůsobilých osob až do té doby, kdy budou nahrazeny osobami uznanými horním úřadem za způsobilé.

Samozřejmou povinností správce závodů a dozorců jest do-

držovati přesně v oboru své působnosti provozní plán úředně potvrzený a zachovávatí veškeré předpisy horního zákona, prováděcích nařízení a předpisů horních úřadů na tomto podkladě vydaných, doprovázeti úředníky horních úřadů při služebních prohlídkách závodu a podati jim veškerá potřebná vysvětlení pro výkon horního dozoru potřebná.

c) *Provoz horního podniku.*

Podnikatel hor jest povinen uvědomiti alespoň měsíc předem okresní horní úřad o zamýšleném započetí provozu horního, udaje místo, kde práce mají býti prováděny. Okresní horní úřad může však povolit i dřívější započetí provozu.

Provoz sám musí býti prováděn odborně, t. j. podle požadavků horní techniky, a to tak, aby exploitace jak ložisk majitele důlního pole, tak majitelů důlních polí sousedních nebyla v budoucnosti znesnadňována. Tak zvané rabování nerostných ložisek jest výslovně zakázáno. Provoz musí býti dále veden tak, aby lidské životy a zdraví nebyly ohrožovány, stejně jako ostatní veřejné zájmy. Zejména třeba řídit se předpisy a příkazy báňských úřadů o ochraně hornických provozoven a zařízení horního podniku, jakož i provozoven podniků sousedních, o bezpečnosti technických prací, o bezpečnosti cizích osob nacházejících se v horním podniku nebo jeho sousedství, bez rozdílu, zda pod povrchem nebo na povrchu, o ochraně povrchu v zájmu bezpečnosti života a lidského zdraví, trvalosti a způsobilosti veřejné dopravy, pravidelné funkce plynovodních, vodovodních a jiných všeobecně užitečných zařízení, o zachování předmětů chráněných zvláštními zákony a nařízeními, o ochraně území obsažených v zastavovacích plánech před takovým poškozením, že by zastavení nebylo možné, o ochraně léčivých minerálních zřídél, pro něž byl zřízen hornický ochranný rayon a o zabránění škodám, jež by mohly vzniknouti technickým provozem horního podniku na veřejných zájmech.

K zajištění všech těchto závazků v zájmu veřejné bezpečnosti předpisuje horní zákon pro provoz horního podniku po vzoru ruském a pruském obligatorní plány, jež podléhají předcházejícímu schválení okresních horních úřadů. Dokud provozní

plán není schválen, nelze provozu prováděti. Provozní plány jest povinen podnikatel hor předem vyhotoviti a to na dvouleté období a předložiti okresnímu hornímu úřadu ke schválení. Schvalovací činnost horních úřadů omezuje se však jen na stránku hornopolicejní. Neodmítne-li horní úřad schváliti provozního plánu do měsíce od jeho předložení, presumuje se příznivé vyřízení.

Podnikatel hor a ostatní zodpovědní orgánové musejí provozní plán dodržovati a nesmějí ho svémocně měniti. Pro změny provozního plánu platí stejné předpisy jako pro schválení plánu původního a nelze tedy zásadně změň provozního plánu praktikovati, dokud nebyly schváleny. Výjimka jest přípustna pouze tehdy, je-li změna provozního plánu vyvolána nepředvídanou skutečností na vůli podnikatele hor nezávislou; v takovém případě může se podnikatel hor a zodpovědné orgány odchýliti od schváleného plánu, je-li to nastalými poměry odůvodněno, tato odchylka od schváleného plánu musí však býti do tří dnů okresnímu hornímu úřadu ohlášena. Neschválí-li okresní horní úřad změny, musí býti nadále postupováno jen podle původního plánu.

Právo vydávati všeobecné hornopolicejní předpisy přísluší pro celý stát ministerstvu průmyslu a obchodu a pro obvod vrchních báňských úřadů těmto úřadům. Tyto úřady (ministerstvo a vrchní báňské úřady) mohou ve zvláštních případech osvoboditi jednotlivé podniky od zachování vydaných předpisů, je-li to dostatečně odůvodněno, ve kterémžto případě mohou býti ovšem předepsána opatření jiná.

Provozuje-li se některý horní závod proti platným předpisům, jest okresní horní úřad povinen zcela nebo zčásti závod zastaviti.

Dojde-li v horním podniku k neštěstí, jest důlní podnikatel povinen pracovati všemi prostředky, aby nebezpečí bylo odstraněno nebo k záchraně ohrožených osob a zabránění dalšího šíření nebezpečí. Veškerá potřebná opatření jest povinen provésti svým nákladem.

Sousední horní podniky jsou povinny na žádost ohroženého důlního podniku nebo na vyzvání okresního horního úřadu přispěti k nezbytné pomoci, dodajíce lidi, záchranné předměty, materiálie a pod., je-li to ovšem možno bez újmy jejich vlastní bezpečnosti.

Hodlá-li horní podnikatel zastaviti provoz horního podniku zcela nebo zčásti, jest povinen uvědomiti o tom okresní horní úřad alespoň jeden měsíc předem. Je-li nutno pro nepředvídané okolnosti zastaviti provoz důlního podniku dříve nebo ihned, nutno to alespoň dodatečně do tří dnů oznámiti okresnímu hornímu úřadu. Dojde-li k zastavení provozu zcela nebo zčásti, třeba závod udržovati, aby nebyl ohrožován veřejný zájem, jímž jest i zdraví a život lidský. Neučiní-li podnikatel sám potřebných opatření, může je okresní horní úřad na něm vynutiti nebo dáti je provésti na jeho náklad.

Majitel důlního podniku jest v zájmu řádného vedení důlního provozu povinen vésti důlní mapy o prováděných hornických pracích. Bližší předpisy o způsobu jejich vedení, doplňování a předkládání kopií hornímu úřadu, jsou vyhrazeny ministru průmyslu a obchodu. Okresní horní úřad má právo kdykoliv nahlédnouti do originálu důlních map na závodě. Do kopií důlních map smějí nahlédnouti osoby, jež odůvodní potřebu tam nahlédnouti, při čemž o nahlédacím právu rozhodne v konkrétním případě okresní horní úřad po slyšení podnikatele dolu. Obkreslovati důlní mapy při nahlédnutí do nich není dovoleno.²³⁾

Důlní mapy smějí vésti pouze osoby z okruhu oprávněných horních měřičů, o jejichž právech a povinnostech má horní zákon podrobné předpisy a jež podrobuje dozoru vrchního báňského úřadu, při čemž jsou disciplinární věci vyhrazeny zvláštní disciplinární komisi. Pro zajímavost opakují, že i horními měřiči mohou býti jen osoby, jež mimo ostatní podmínky vykazují polské státní občanství a znají polsky slovem i písmem.

d) *Stálý provoz v důlních polích.*

Po vzoru práva pruského²⁴⁾ a proti právu ruskému, rakouskému, bavorskému, francouzskému a j. neobsahuje horní

²³⁾ Srv. náš zákon čís. 165/1927 Sb. z. a n.

²⁴⁾ § 65 pruského horního zákona. Podle motivů, literatury a praxe nesmí býti v Prusku provozní povinnost uložena, byl-li by provoz nehospodárný a nevhodný. (Srv. Klostermann, Allgemeines Berggesetz für die preussischen Staaten, Westhoff-Schülter, A. B. G. Haberer, Zur Revision, B. Bl. 1912.) Brassert ve svém Komentáři označuje i tato liberální ustanovení

zákon polský zásadně závazku, udržovati propůjčené důlní pole ve stálém provozu. Ke vzniku takového závazku v konkrétním případě jest zapotřebí, aby vrchní horní úřad vyslovil povinnost, že v důlním poli musí se započítí s pracemi, jejichž bezprostředním nebo prostředčným účelem jest dobývání propůjčeného nerostu. Takový výrok, jenž jest instančně přezkoumatelný (odvoláním k hornickému Kolegiu — viz bod 11 tohoto pojednání), smí však úřad vydati jen po slyšení podnikatele hor a jen tehdy, vyžaduje-li toho veřejný zájem.

Stane-li se výrok vrchního horního úřadu vykonatelným, jest vlastník důlního pole povinen započítí s provozem nejpozději do 6 měsíců (nebyla-li mu lhůta tato z důvodů ohledu zasluhujících vrchním horním úřadem prodloužena).

e) *Dávky z horního oprávnění.*

Horní vlastník jest povinen platiti z důlního pole pravidelné roční dávky, jež byly naposled upraveny nařízením polského presidenta republiky ze dne 30./6. 1932, čís. 543. Pro majitele výhradných kutišť, kteří přemění v přechodné 15leté lhůtě své kutiště v důlní pole, povoleny na dobu přechodné lhůty úlevy, aby zatížení dávkami z důlních polí nepřesáhlo dosavadního zatížení dávkami z výhradných kutišť.

B. O závazcích proti sousedním horním vlastníkům.

Tyto závazky jsou vesměs rubem oprávnění, o nichž pojednáno ad 5. lit. E), resp. ad 6. odd. A lit. c) odst. 8.

C. O závazcích proti vlastníkům pozemků.

Po vzoru práva pruského, saského, bavorského, italského a j. obsahuje horní zákon polský podrobné předpisy o náhradě t. zv. důlních škod. K této náhradě, jež v sobě zahrnuje nejen

pruského horního práva v době dnešní nadprodukce za zbytečná. Stejně Arndt (Entwurf eines deutschen Berggesetzes), jenž dosvědčuje, že v praxi nebylo ještě § 65 pr. h. z. vůbec použito. (Srv. též Arndt, Allg. Berggesetz, Freiburg 1924, str. 64).

náhradu škod, způsobených dolováním v užším smyslu, nýbrž též škod, způsobených pracemi v pomocných zařízeních ve smyslu článku 75. (nikoli však i ve vedlejších podnicích dle článku 76.), jest podnikatel hor povinen bez rozdílu, má-li na vzniku škody zavinění, čili nic, jen když škoda vznikla v příčinné souvislosti s prováděním dotyčných prací. Proti všeobecné zásadě občanského práva, dle něhož zásadně povinnost k náhradě škody předpokládá zavinění, jest zde tedy zavedeno prosté ručení za výsledek. Pro škody, vzniklé v souvislosti s vedlejšími podniky dle článku 76. provozovanými, platí však všeobecné zásady občanského práva.

Subjektem k náhradě povinným je vlastník důlního pole, dále uživatel důlního pole (pachtýř), s nímž však vlastník důlního pole ručí solidárně, a vznikla-li škoda provozem podniku více vlastníků (uživatelů) důlních polí, ručí všichni poškozenému solidárně, v poměru vůči sobě navzájem pak stejným dílem, nelze-li prokázati jednotlivým účastníkům vyšší podíl na způsobené škodě.

Subjektem k náhradě oprávněným jest vlastník pozemku.

Předmětem náhrady jsou veškeré škody vzniklé na pozemkovém vlastnictví a jeho příslušenství. Tyto škody jest nahraditi v první řadě (u budov) provedením opravy a tedy naturální restitucí.

Vzhledem k tomuto značnému zatížení podnikatelů dolů, jež jest zvláště citelné u budov, byla jim přiznána zesílená právní posice ve stavebním řízení. O každé stavbě v mezích důlního pole nebo jeho blízkosti, k níž jest zapotřebí stavebního povolení, třeba totiž uvědomiti před potvrzením stavebního plánu a udělením stavebního povolení dotčeného vlastníka důlního pole a okresní horní úřad s výzvou, aby se vyjádřili ke stavebnímu projektu. Jde-li o podobnou stavbu, k níž není zapotřebí úředního stavebního povolení, jest vlastník pozemku povinen učiniti podobné vyzvání přímo vlastníku důlního pole sám.

Okresní horní úřad v případě prvému a vlastník důlního pole v případě prvému i druhému mají právo vyjádřiti se proti povolení, po případě proti provedení stavby z důvodů, že stavbě hrozí nebezpečí poškození důlním provozem. Jestliže vzhledem k tomuto vyjádření stavební povolení uděleno nebude, po případě

jestliže vzhledem k němu vlastník pozemku dobrovolně upustí od stavby, má nárok proti podnikateli hor na náhradu znehodnocení dotyčného pozemku tím, že ho nemůže využít jako pozemku stavebního pro účely projektované stavby. Tato náhrada mu však nepřísluší, vyplývá-li ze stavu věci, že ohlásil úmysl zastavět svůj pozemek jen proto, aby vylákal odškodné. Jestliže přes vyjádření okresního horního úřadu nebo majitele důlního pole vlastník pozemku obdrží stavební povolení a stavbu provede, nebo není-li stavebního povolení zapotřebí, zřídí stavbu proti vyjádření majitele důlního pole a později dojde k poškození stavby důlními škodami, nemůže žádati náhrady vyšší, než by byla činila náhrada za znehodnocení pozemku, kdyby bylo svého času od stavby upuštěno.

Upustí-li vlastník pozemku od stavby vzhledem k nepříznivému vyjádření vlastníka důlního pole, má právo žádati místo náhrady za znehodnocení, aby vlastník důlního pole převzal dotyčný pozemek do vlastnictví. Tohoto nároku jakož i ostatních v souvislosti s důlními škodami uplatňovaných třeba se domáhati soudně.

Povinnosti k náhradě důlních škod není, jestliže stavba byla provedena bez stavebního povolení, nebo jestliže vlastník pozemku před provedením stavby, pro niž není předepsáno stavební povolení, nevyzval vlastníka důlního pole k vyjádření o stavebním projektu.

Nároky z důlních škod promlčují se ve třech letech ode dne, kdy se poškozený dověděl o škodě a zjistil škůdce. Tím nejsou dotčeny nároky, opírající se o zvláštní soukromoprávní titul. Vůbec platí zásada, že ustanoveními zákona horního o důlních škodách nejsou dotčeny nároky opírající se o ustanovení všeobecného občanského práva.

Proti rakouským stavebním řádům, kde se vyčerpávala ochrana vlastníků důlních polí v přiznání postavení strany ve stavebním řízení, ze kterého jim plynulo subjektivní právo, aby byly dodrženy pozitivní předpisy stavebního řádu o konstrukci stavby, jejichž nešetření mohlo by ve spojitosti s dolováním býti příčinou poškození stavby, dále aby se při posuzování stability poddolovaného pozemku přihlíželo k poddolování a byl

k řízení přihrán montanistický znalec,²⁵⁾ přiznává právo polské vlastníkovi důlního pole možnost, aby pouhým vyjádřením proti stavebnímu projektu podstatně obmezil nároky stavebníkovy z důvodů důlních škod pro celou budovu. Též proti právu pruskému, jež v podstatě podobné právo vlastníků důlních polí již uznávalo (§ 150), ovšem v poněkud jiné formě, jde o významnou modifikaci dosavadního stavu.

Třeba podotknouti, že uvedené odpůří právo ve stavebním řízení, jak bylo vylíčeno, normuje zákon výslovně jen ve prospěch vlastníka důlního pole, takže tato práva nebudou patrně příslušet také pouhým držitelům důlního pole, ježto článku 80. na předpisy dílu V., pojednávající o důlních škodách, dle jeho slovního znění vztahovati nelze. Držitel důlního pole bude tedy moci se chrániti ve stavebním řízení pouze prostřednictvím vlastníka důlního pole.

7. Poměr horního vlastníka k všeužitečným zařízením a územím obsaženým v zastavovacích plánech.

Ani vlastník, ani držitel důlního pole nemají práva činiti námitky, případně překážky stavbě pozemních a vodních cest, železnic a jiných dopravních zařízení, vodovodů, plynovodů a jiných zařízení veřejného významu, pro které je přípustné vyvlastnění a je povinen provésti, zvláště v dole, všechna zabezpečovací opatření, potřebná v zájmu uvedených všeužitečných zařízení. Před stavebním povolením pro taková všeužitečná zařízení je však úřad ke konsensu oprávněný povinen vyslechnouti za účasti zástupce horního úřadu vlastníka a držitele důlního pole o tom, jak by zmíněná všeužitečná zařízení měla se provésti, aby horní vlastnictví bylo co nejméně dotčeno.

Má-li důlní pole prioritu proti všeužitečnému zařízení, má vlastník důlního pole proti podniku všeužitečného zařízení, podobně jako v právu pruském (§§ 153 až 155 prus. hor. zák.), saském a bavorském a co do železnic i v právu rakouském (nař. z 2./1. 1859, čís. 25) a francouzském nárok na náhradu škody, vzniklé mu předepsanými bezpečnostními opatřeními, případně

²⁵⁾ Srv. Koschin, Horní právo ve Sborníku veřejného práva a přísluš. pojednání v Poctě Háchově.

tím, že vzhledem k všeužitečným zařízením musí horní provoz obmeziti nebo vůbec zastaviti.

Podobné zásady platí i při kolisi regulačních a zastavovacích plánů s propůjčenými důlními poli.

8. *Poměr provozování hornictví k dobývání nerostů, jež jsou příslušenstvím pozemkového vlastnictví.*

Horní podnikatel má právo, aby vlastník pozemků upustil od exploitace nerostů nesvobodných, jestliže tato exploitace znesnadňuje nebo znemožňuje provozování horních oprávnění ve smyslu čl. 75 a 76 (bod 5. lit. c) tohoto pojednání) nebo ohrožuje bezpečnost horního podniku s hlediska hornopolicijního. Rozhodnutí přísluší okresnímu hornímu úřadu.

Musí-li vlastník pozemku upustiti z uvedených důvodů od exploitace svých pozemků, má nárok proti podnikateli hor na náhradu škody. Trvá-li omezení zákazem exploitace déle než 3 leta nebo lze-li v době zákazu souditi z okolností, že omezení bude aspoň po tuto dobu trvati, má vlastník pozemku nárok proti podnikateli hor, aby převzal dotyčný pozemek do vlastnictví za cenu, jakou má pozemek v době, kdy bylo vlastníkem pozemku upuštěno od exploitace.

Pro úplnost třeba podotknouti, že i pro exploitaci nerostů přináležejících k pozemkovému vlastnictví, již provádí vlastník pozemků, platí za určitých okolností některá ustanovení horního zákona. Provádí-li totiž vlastník pozemku jejich těžbu podzemními pracemi, platí pro tyto práce především předpisy o místech vyňatých z kutání (čl. 5 a 6), závazek o vyrozumění příslušných úřadů před zahájením prací (čl. 8), předpisy čl. 9 o přípustnosti zákazu těchto prací, ohrožují-li bezpečnost staršího kutání nebo dolování, předpisy čl. 10 o zužitkování nerostů při těžbě nalezených, předpisy čl. 12 o vrtných denících, profilech a zkouškách a konečně předpisy čl. 13, jež vztahují některá ustanovení, platná pro důlní pole i pro kutání. Zvláště zde platí předpisy o správě a provozu horních podniků (čl. 118 až 171), předpisy o horních úřadech (čl. 188 až 200, 204 a 205) jakož i příslušná ustanovení dílu XI. a XII. o hornickém kolegiu

a ustanoveních trestních. V tomto směru následovala polská horní novela, vzor francouzský, anglický, rumunský a j.

9. Zánik horního vlastnictví.

Horní vlastnictví zaniká zrušením jeho, vysloveným vrchním horním úřadem. Podnětem k tomuto výroku je buď odebrání nebo vzdání se horního vlastnictví.

K odebrání horního vlastnictví vrchním horním úřadem dojde, nevyhoví-li vlastník včas vykonatelnému příkazu k vedení stálého provozu v důlním poli (bod 6. odd. A) lit. d) tohoto pojednání).

Chce-li se horní vlastník vzdáti horního vlastnictví, musí předložiti vrchnímu hornímu úřadu soudně nebo notářsky ověřené prohlášení, že se dobrovolně vzdává horního vlastnictví. Chce-li se vzdáti jen části důlního pole, může tak platně učiniti, vyhovuje-li zbytek důlního pole stále ještě platným předpisům. Jinak nebude vzdání vzato vrchním horním úřadem na vědomí a horní vlastnictví ohledně dotyčné části důlního pole nebude zrušeno.

Výrokem o odebrání horního vlastnictví nebo prohlášením o vzdání se jeho nezaniká horní vlastnictví jako takové. K zániku jest po vzoru rakouském (§§ 263 násl. r. h. z.) a pruském zapotřebí splnění předpokladů dalších.

Po pravomoci výroku o odebrání horního vlastnictví nebo po dojití prohlášení o vzdání se jeho vyrozumí o tom vrchní horní úřad knihovního věřitele a jiné na dotyčném důlním poli věcně oprávněné a vyhlásí to ve státním úředním listě. Do 3 měsíců od vydání vyhlášky mají knihovně oprávnění a též i vlastník právo navrhnouti u příslušného soudu na své útraty veřejnou dražbu důlního pole. Nebude-li v této lhůtě návrh učiněn nebo zůstane-li dražba bez výsledku, vydá vrchní horní úřad výrok, že se horní vlastnictví zrušuje, čímž teprve zaniká.

Dojde-li ke dražbě a má-li výsledek, přejde horní vlastnictví na vydražitele, takže dojde k převodu a nikoliv k zániku horního vlastnictví.

Po zrušení horního vlastnictví vymaže se důlní pole z pozemkových (hypotečních), případně horních knih, vedených

u příslušných soudů, jakož i z přehledné mapy důlních polí, vedené u vrchního horního úřadu. Území zrušeného důlního pole stane se volným a pro nová kutání i propůjčky přístupným.

Bývalý vlastník zrušeného důlního pole je však povinen opuštěná díla svým nákladem řádně a dostatečně zabezpečiti a prováděti veškerá potřebná opatření k tomuto účelu v úvahu přicházející. Okresní horní úřad může po případě provésti tato opatření na náklad bývalého horního vlastníka.

10. *Horní úřady.*

Jako horní úřady fungují okresní horní úřady, vrchní horní úřady a ministerstvo průmyslu a obchodu. Podobně jako ve všech horních právech států jiných, jest i v Polsku úkolem horních úřadů prováděti horní zákon, vésti dozor nad řádným plněním jeho předpisů důlními podnikateli a poskytovatí hornictví národohospodářskou ochranu. K výkonu horní policie poskytuje horní zákon horním úřadům po vzoru pruském značnou pravomoc i vydatné prostředky donucovací a trestní.

Okresní horní úřady jsou všeobecně příslušné pro veškeré věci, jež zákon výslovně nevyhrazuje kompetenci vrchních horních úřadů. Vrchním horním úřadům přísluší rozhodovati o věcech výslovně jim přikázaných, rozhodovati v odvolací instanci o odvoláních z rozhodnutí okresních horních úřadů, pokud není ovšem předepsáno přímé odvolání z výroku okresního horního úřadu k hornickému kolegiu, jako je tomu na př. ve věci vlastňovacího nálezu okresního horního úřadu co do pozemků, základkového materiálu a povrchových vod (o tom níže). Přísluší jim dále služební dozor nad okresními horními úřady. Ministerstvu obchodu a průmyslu přísluší věci zákonem výslovně přikázané, rozhodovati o odvoláních z výroků vrchních horních úřadů, pro něž není předepsána příslušnost hornického kolegia a prováděti dozor nad horními úřady v celém státu. Kromě předpisů v horním zákoně obsažených platí pro řízení před horními úřady platné předpisy o řízení správním ve smyslu nařízení presidenta republiky z 22./3. 1928, čís. 341.

11. *Hornické kollegium.*

Ve snaze zabezpečiti právní posici podnikatele hor v důležitějších otázkách, tangujících zvláště jeho zájmy hospodářské před byrokratickou úzkoprsostí, zavedl zákon jako zvláštní odvolací instanci pro odvolání z některých výroků okresních a vrchních horních úřadů instituci, v níž kromě úředníků horních úřadů, po příp. soudců z povolání jsou zastoupeny i živly laické z interesovaných kruhů, zvanou hornické kollegium se sídlem ve Varšavě.

Předsedu hornického kollegia jmenuje prezident republiky stejně jako místopředsedu, a to k návrhu ministra průmyslu a obchodu z řady kvalifikovaných soudců nebo úředníků okresních a vrchních horních úřadů, případně ministerstva průmyslu a obchodu. Členy hornického kollegia jsou jednak osoby, jmenované z řad stálých úředníků okresních a vrchních horních úřadů, případně ministerstva průmyslu a obchodu příslušně kvalifikovaných, jednak z řad laiků, na jejichž jmenování činí návrhy jednak průmyslové a obchodní komory, jednak svazy komunální. Členy hornického kollegia jmenuje z těchto kruhů ministr průmyslu a obchodu po dobrozdání presidenta hornického kollegia.

Hornické kollegium rozhoduje v pětičlenných senátech, jejichž předsedou je předseda nebo místopředseda hornického kollegia, dva členové ze jmenovaných státních úředníků, z nichž aspoň jeden musí míti právnické vysokoškolské vzdělání a dva členové ze jmenovaných laiků, z nichž aspoň jeden musí býti z řady členů, navržených průmyslovou a obchodní komorou a jeden ze členů navržených svazy komunálními.

Hornické kollegium rozhoduje o odvoláních z výroků horních úřadů v těchto případech:

z rozhodnutí okresního horního úřadu o povinnosti postoupiti pozemky, písek a jiný základkový materiál a povrchové vody pro účely horní (čl. 7, 92, 95, 97) a o zákazu exploitace nerostů horní svobody nepožívajících ve smyslu čl. 185 a 186,

z rozhodnutí vrchních horních úřadů o platnosti oznámení nálezu (čl. 25, 27), o zákonných předpokladech propůjčky horního pole a jiných rozhodnutích v propůjčovacím řízení (čl. 46),

o právu dobývati nerosty nepropůjčené, jejichž dobývání je nutné z důvodů hornických s nerostem propůjčeným (čl. 72), o právu konati v cizím důlním poli pomocná díla (čl. 75), o uložení horních služebností (čl. 112), povinnosti přenechati část svého důlního pole sousedu (čl. 117), o povinnostech ke stálému provozu v důlním poli (čl. 173), o platnosti horních oprávnění příslušejících státním úředníkům a jejich blízkým příbuzným, obmezeným v nabývání horního vlastnictví (čl. 201), o odepření zrušiti horní vlastnictví v případě, kde vlastník se vzdal části důlního pole a zbytek nevyhovuje zákonným podmínkám pro důlní pole předepsaným (čl. 182), o odepření souhlasu ke zcelení, dělení a výměně důlních polí, případně jejich částí (čl. 59, 62), konečně z výroků disciplinárních komisí, a to jak ve věcech správců závodů a dozorců (čl. 135), tak ve věci horních měřičů (čl. 170).

Činnost hornického kollegia není pouze kasační, nýbrž též reformační. Z rozhodnutí hornického kollegia jest možno dovolati se ještě žalobou Nejvyššího správního soudu. Ve věcech disciplinárních jest však rozhodnutí hornického kollegia konečné.

Touto mimořádnou institucí je tedy značně omezena instanční činnost posavadních odvolacích instancí, méně u vrchního horního úřadu, ježto kompetence hornického kollegia při rozhodnutích okresního horního úřadu nastupuje pouze výjimečně, vydatně však u ministerstva průmyslu a obchodu, neboť téměř všechna důležitější rozhodnutí vrchních horních úřadů jsou podrobena odvolacímu přezkoumání hornického kollegia. Zda vsunutí tohoto jakéhosi druhu nižšího správního soudnictví do organisace horních úřadů se osvědčí, ukáže teprve budoucnost.

12. Ustanovení trestní.

Horní zákon obsahuje velmi obsáhlá ustanovení trestní, jimiž má býti řádně plnění horního zákona represivně zajištěno. Mimo to celá řada přestupků horního zákona vyhrazuje se stíhání soudnímu. K provádění trestního řízení vyhrazeného horním úřadům a ukládání hornopolicejních trestů jsou příslušny okresní horní úřady.

13. Právní poměry reformou nedotčené.

Horní zákon neupravuje všechnu materii obsaženou v doposud teritoriálně platných horních zákonech a ponechává výslovně i nadále v platnosti některá ustanovení platných horních práv. Z ustanovení rakouského horního zákona platí ve smyslu čl. 318 i nadále §§ 134 a 169 o těžářstvech v době účinnosti zákona existujících (nových těžářstev po účinnosti zákona zřizovati nelze), §§ 200 až 209 o hornickém právu pracovním, §§ 210 až 214 o bratrských pokladnách a §§ 241, 242, 247 a 248 o trestních ustanoveních co do výhradních kutišť, používání dětí při provozu hor a některých otázek mzdového, resp. pracovního poměru dělnického. Podobně zachována i v oblasti práva pruského ustanovení pruského horního zákona o pracovním poměru v hornictví, těžářstvech a bratrských pokladnách.

IV.

Závěr.

Polský horní zákon byl uskutečněn v době, kdy hospodářské a politické poměry nebyly příznivé klidné a zodpovědné zákonodárné práci. Jestliže se přesto podařilo polským montanistům dílo nejen technicky dokonalé, nýbrž i vnitřně hodnotné, jež promyšleně dovedlo v celé té spleti nejrůznějších interesů, jež se v hornictví stýkají, zachovati zlatou střední cestu, svědčí to o úctyhodné zdatnosti autorů zákona a je to zároveň potěšitelným dokladem toho, že i mladá slovanská legislativa je s to, aby i v nejobtížnějších oborech zákonodárné práce podala dílo, jež snese srovnání s výsledky legislativní práce států se staletou tradicí.
